

Τὸ Κάϊρον

Ἐξ ἐντυπώσεων Ἀμερικανίδος

Ὁ εἰς Αἴγυπτον ταξείδιον εἶνε μακρὸν καὶ ἀνιχρὸν· οὕτως ἔψαλλαν ὁ Ὅμηρος καὶ ἐπανελάθον μετ' αὐτὸν πολλοὶ νεώτεροι. Νησὸσπαρτος θάλασσα ἐκτείνεται βορείως τῆς Κρήτης, καὶ εἴτε ὁ ἐξ Εὐρώπης προερχόμενος ὠρμήθη ἐκ Νεαπόλεως, εἴτε ἐκ Βρεντησίου, εἴτε ἐκ Πειραιῶς, τὸ πλοῖον φθάνει γαχεῖως εἰς τὴν περικαλλῆ ἐκείνην νῆσον, καὶ δαπανᾷ ὅπως διέβη αὐτὴν χρόνον τινά, ὅστις εἶνε ἀεὶ ἀνανεομένη ἐκπληξίς. Ἡ Κρήτη, μὲ τὰς μακρὰς ἀκτὰς καὶ τὰς ὑψικαρήνους γραμ-

μὰς τῶν ὄρεων τῆς, φαίνεται κατέχουσα ὅλον τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς θαλάσσης. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἡ νῆσος εἶνε εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς, δύναται τις τοῦλάχιστον νὰ αἰσθανθῆ, ἀφοῦ τέλος τὴν ἀφήσῃ ὀπίσω, ὅτι ἡ Αἰγυπτιακὴ ἀκτὴ δὲν ἀπέχει μακρὰν. Ἡ ἀκτὴ αὕτη εἶνε τόσο ἀνάλητος, ὅσον ἐπιθετικὴ εἶνε ἡ τῆς Κρήτης· δὲν ἐγείρει τὴν κεφαλὴν τῆς. Εἶνε ἐκεῖ πρὶν τὴν ἰδίαν ἢ τὴν γνωρίσῃς· καὶ τότε, ἂν θέλῃς, εἰς τρεῖς ὥρας καὶ τινα λεπτά, δύνασαι νὰ εἰσαι εἰς Κάϊρον.

Ἡ ὁδὸς τοῦ Κάϊρου τῆς τελευταίας ἐν Παρίσις ἐκθέσεως, ἡ γνωστὴ εἰς πολλοὺς Ἀμερικανούς, ἦτο ἐπιδέξιος μίμησις. Ἄλλ' αἱ μιμήσεις τῆς Ἀνατολῆς εἶνε ἀτελεῖς· δὲν δύνασαι νὰ μεταφρευθῆς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ φῶς.

Τὸ ἀληθὲς Κάϊρον ἐθυσιάσθη εἰς τὸν Νεῖλον. Σχετικῶς ὀλίγοι μεταξὺ τῶν περιηγητῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ βλέπουσι τὸν τόπον ὑπὸ τὰς ἀρίστας συνθήκας· διότι κατὰ τὴν ἀφίξιν των εἶνε ἀπησχολημένοι μὲ τὸν μαγικὸν διὰ τοῦ ποταμοῦ ἀνάπλου, ὅστις τοὺς φέρει πρὸς μεσημβρίαν, καὶ μὲ τὸ ἀτμόσκαρον ὅπερ θὰ τοὺς μεταγάγῃ· καὶ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν των ἐκ τοῦ θαυμασίου ἐκεῖνου πλοῦ σχεδιάζουσι μελετώντες τὴν εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους ἐκδρομὴν, ἣτις εἶνε καὶ δυσκολωτέρα. Ἀσφαλῶς δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι διὰ πολλοὺς Ἀμερικανούς τὸ Κάϊρον εἶνε μόνον συγκεχυμένη ἀνάμνησις ἀράθων καὶ διερμηνέων, φελλάχων καὶ δερβισῶν, καὶ τζαμιῶν, τζαμιῶν, τζαμιῶν! Οἱ φρόνιμοι εἶνε ἐκεῖνοι οἵτινες μένουσι μετὰ τὰς ἐκδρομὰς αὐτὰς ἢ ἐπανερχονται καὶ δευτέρου· διότι ἡ ἀληθὴς ἐντύπωσις ἐνός τόπου δὲν ἐρχεται ὅταν τὸ πνεῦμα εἶνε παραφορτωμένον καὶ συγκεχυμένον, δὲν ἐργεταὶ ὅταν τὸ σῶμα εἶνε κεκμηκός. Ἡ λεπτομερὴς ἐπιστάσις τῆς θέας, καὶ ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς εἶνε ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο· δύναται τις μάλιστα νὰ τὴν ὀνομάσῃ καὶ ῥοστώνην. Κατ'

ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας καθ' ἃς δὲν κάμνει τις τίποτε, ἡ πραγματικότης παρέχει ἑαυτὴν ἀθορύβως εἰς τὴν κατάληψιν, κτῆμα ἐσσεῖ γινομένη.

Ἄλλ' εἶνε τὸ Κάϊρον ἄξιον τοιαύτης ἀπολαύσεως; δύναται νὰ ἐρωτήσῃ τις. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰδίουσυγκρασίας. Ἐάν τις ὀφείλῃ νὰ μετέχῃ φύσεως ποιητοῦ, ὅπως ἀγαπήσῃ τὴν Βενετιάν, δέον νὰ μετέχῃ φύσεως ζωγράφου, ὅπως ἀγαπήσῃ τὸ Κάϊρον. Τὰ χρώματά του εἶνε τόσο δαφιλῶς πλούσια, τὸ σαρακηνὸν μέρος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ τόπου τόσο φανταστικῶς ὠραῖον, αἱ μορφαὶ εἰς τὰς ὁδοὺς τόσο εἶνε γραφικαί, ὥστε πᾶς ὁ ἔχων ὀφθαλμὸν διὰ τοιαύτας ἐντυπώσεις φαντάζεται ὅτι ζῆ ἐντὸς στοῶν ζωγραφιῶν ἄνευ διακοπῆς παρελαυνουσῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἐάν τις λοιπὸν ἀγαπᾷ τὸ χρῶμα, ἐάν αἱ ζωγραφίαι εἶνε αὐτῷ πολῦτιμοι, ἃς ὑπάγῃ εἰς Κάϊρον. Ἐκεῖ θὰ εὕρῃ τέρψεις περιμενούσας αὐτόν. Ὁ Φλωμπέρ εἶπεν ὅτι δύναται τις νὰ φαντασθῇ τὰς Πυραμίδας, ἴσως καὶ τὴν Σφίγγα, χωρὶς ποτὲ νὰ τὰς ἔχῃ ἰδῆ, ἀλλ' ὅτι οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον δύναται νὰ φαντασθῇ εἶνε ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου Ἀνατολίτου κουρέως ὅπως κἀθηται σταυροπόδι πρὸ τῆς θύρας του. Τοῦτο ἀκριβῶς εἶνε τὸ Κάϊρον. Πρέπει νὰ τὸ ἴδῃς μὲ ὄμμα ἐπιστάσις καὶ νὰ τὸ περιεργασθῆς ἄνευ σπουδῆς. Δὲν ἀποκαλύπτει ἑαυτὸ εἰς τὸν κοσμογυριστὴν τοῦ πρακτορείου Κούκ οὐδὲ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅστις σπεύδει νὰ ἀναχωρήσῃ καθ' ἡμέραν τακτὴν, ἣν οὐδὲν δύναται ν' ἀλλοιώσῃ.

Πρέπει ν' ἀρχίσῃ τις ἀπὸ τὴν νέαν συνοικίαν, καὶ ν' ἀπαλλαγῇ διὰ μιᾶς αὐτῆς. Τὸ Κάϊρον ἔχει πληθυσμὸν τετρακοσίων χιλιάδων ψυχῶν. Τὸ νέον μέρος τῆς πόλεως, τὸ καλούμενον Ἰσμαηλία, διεσύρθη ἐπιμόνος ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν περιηγητῶν, οἵτινες περιγράφουσιν αὐτὸ ὡς κονιορτώδες, ὡς ἄσκιον, ὡς ἀνώμαλον, ὡς δυσειδές, ὡς κενὸν μετ' εὐρους, ὡς κοσμούμενον μὲ ἡμικτίστους οἰκίας ἐρειπομένης ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν· ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχει ἀναγνώσῃ τις πρὶν φθάσῃ. Ἄλλὰ τί εὐρίσκει σήμερον; Ὁδοὺς σκιαζομένας ἀπὸ ἀναρίθμητα δένδρα· ὁδοὺς εὐρείας ναὶ μὲν, ἀλλ' αἰτινες, ἀντὶ νὰ εἶνε κονιορτώδεις, εἶνε ὑγραὶ καὶ ὑπέρυγραὶ ἐκ τοῦ διηνηκοῦς καταθρέγματος· λαμπρὰς οἰκίας, ὧν πολλαὶ ἔχουσιν ὠραίους κήπους, μὲν Ἰανουαρίῳ ἀνθοφοροῦντας γιγαντιαία πορφυρόχροα ἄνθη, ὑποχωροῦντα εἰς ἄλλα ἔτι πλουσιωτέρου χρωματισμοῦ εὐθύς ὡς ἔλθῃ τὸ ἔαρ. Ἐάν αἱ ὁδοὶ ἦσαν λιθόστρωτοι, θὰ ἦτο τι παραπλήσιον μὲ τὰς ἔξω συνοικίας τῶν Παρισίων, διότι πλείστα τῶν οἰκιῶν εἶνε γαλλικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἄσκιον; Εἶνε ὅλον σκιά. Καὶ αἱ κυριώτερα δὲ ὁδοὶ ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἡ μακρὰ πάροδος ἡ ἄγουσα εἰς τὰς πυραμίδας εἶνε ὅλα· σύσκιον, καθόσον οἱ μεγάλοι κλώνες τῶν παραθεόντων αὐτὰς δένδρων συναντῶνται καὶ συμπλέκονται ὑπὲρ ἄνω τῆς κεφαλῆς τοῦ ὀδίτου. Καὶ ὀνόμασαν τὸ Κάϊρον ἄσκιον!

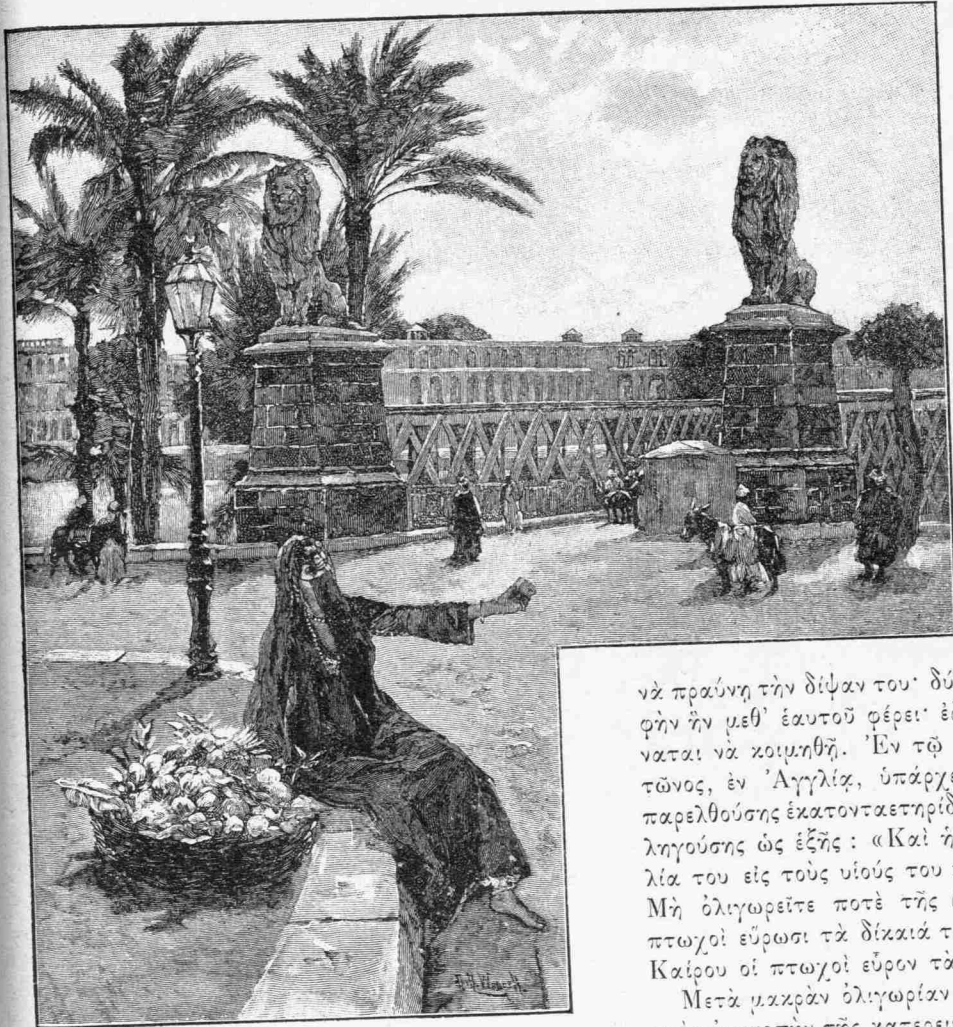
Ἐάν τις ἐπιθυμῇ νὰ διάγῃ μέρος ἐκάστης ἡμέρας ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀναγινώσκων, γράφων ἢ κοιμώμενος· ἐάν τὸ παρήγορον αἰσθημα τὸ γεννώμενον ὑπὸ λαμπρῶς καίοντος πυρὸς ἐν τῷ ψύχει τῆς ἐσπέρας

ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΤΖΑΜΙΟΥ

εἶνε ἀναγκαῖον αὐτῷ διὰ τὴν υγείαν του ἢ πρὸς ευχαρίστησίν του, τότε δὲν πρέπει νὰ δοκιμάσῃ νὰ διέλθῃ ὅλον τὸν χειμῶνα ἐν τῇ πόλει τοῦ Χεδίβη. Ἡ μέση θερμοκρασία ἐκεῖ κατὰ τὸν ψυχρὸν καιρὸν, τούτέστιν ἐπὶ ἕξ ἐβδομάδας τοῦ Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου, λέγεται ὅτι εἶνε 58⁰ Φαρεγγάιτ. Ἀλλὰ τοῦτο ἐν ὑπαίθρῳ· ἐν ταῖς οἰκίαις ἡ θερμοκρασία δὲν εἶνε πλέον τῶν 54⁰ ἢ 52⁰ καὶ πολλάκις τὴν ἐσπέραν κατωτέρα. Ἐτέρα ἐκπληξίς εἶνε ἡ βροχή. «Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐγένετο ὑετός ἐν Αἰγύπτῳ», γράφει ὁ Στράβων, ὡς ν' ἀποθησαυρίζῃ θαυμά τι. Ἡ τὸ κλίμα ἠλλάξεν, ἢ ὁ Στράβων δὲν ἦτο τῆς πραγματικῆς σχολῆς, διότι κατὰ τὸν Ἰανουάριον τῆς παρουσίας ἀξιολύτου διηγήσεως ἡ βροχή κατέβη ἐν τοιοῦτῳ κατακλυσμῷ εἰς τὸ Κάϊρον, ὥστε τὸ ὕδωρ ἦλθεν ὑπὲρ τὰ γόνατα τῶν ἵππων, καὶ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἡ συγκοινωνία ἐγένετο διὰ πλοιαρίου ἐν μιᾷ τῶν κυριωτέρων ὁδῶν. Ἀργότερα ὁ ὄμβρος κατέβη καὶ δευτέραν φορὰν μετ' ἴσης σχεδὸν βίας καὶ αἱ μικρότεραι βροχαὶ δὲν ἦσαν σπάνιαι. Οὐδεὶς παραπενοῖται διὰ τὰς βροχὰς ταύτας· εἶνε καθ' ἑαυτὰς εὐάρεστοι· ἀπλῶς ἀναιρούμεν τὴν κοινῶς διαδεδομένην πλάνην, ὅτι ἡ Αἰγύπτος εἶνε ἀύχμηρὰ χώρα. Ἄγχι τοῦδε οὐδὲν ἐλέγθη κατὰ τοῦ χειμερινοῦ κλίματος τοῦ Καίρου· παράπονον ἐξηγήθη μόνον κατὰ τῶν ἀνευ πυρὸς κατοικιῶν, ὅπερ ἐλάττωμα εἶνε δεκτικὸν ἐπανορθώσεως. Ἀλλὰ τῶρα ὀφείλω νὰ μνημονεύσω κ' ἕνα πραγματικὸν ἐχθρόν. Οὗτος εἶνε καυστικὸς ἀνεμὸς ἐκ μεσημβρίας, ὅστις

τρυπᾷ τὸ δέρμα καὶ καθιστᾷ ἀρόρητον τὴν ζωὴν· γερμίζει τὸν ἀέρα μὲ πυκνὴν τινα φαιότητα, ἣν δὲν δύνασαι νὰ ὀνομάσῃς ὀμίχλην, διότι εἶνε ἐντελῶς στεγνὴ, καὶ δι' ἧς ὁ ἥλιος λάμπει μὲ φῶς τόσον παράξενον, ὥστε δὲν δύναται νὰ ἄλλο τι νὰ συλλογισθῇ εἰμὴ τὰ αἰσθήματα τοῦ τελευταίου ἐπὶ γῆς ἀνθρώπου, ἢ τὸ ἀνοιγμα τῆς ἔκτης φιάλης τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἡ τακτικὴ περίοδος τοῦ ἀνέμου δὲν ἀρχίζει πρὸ τοῦ Μαΐου· αἱ ἔκτακτοι εἰσβολαὶ αὐτοῦ, ὅσαι προξενοῦσι ταλαιπωρίαν εἰς τοὺς περιηγητὰς συμπίπτουσι κατὰ Φεβρουάριον, Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον. Ἀλλὰ τί εἶνε πέντε ἢ ἕξ ἡμέραι τοιαῦται μεταξὺ τεσσάρων χειμερινῶν μηνῶν, ὧν ἡ μέση θερμοκρασία εἶνε 58⁰ Φαρεγγάιτ; Εἶνε ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης ἀπληστίας νὰ μισῇ τὰ ἐλαττώματα εἰς κλίματα μεγάλως ἐπαινούμενα. καθ' ὃν τρόπον ἐπιζητεῖ τις ψεγάδια εἰς πρόσωπα ἐξέχοντα ἐπὶ καλλονῇ. Δότε εἰς τὸ Κάϊρον ὀλίγας ἐστίας πυρός, καὶ τὸ χειμερινὸν κλίμα του θὰ φανῇ ἐξαιρετικόν, καίτοι οὐχὶ τόσον τέλειον ὅσον τὸ τῆς Φλωρίδος ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν, διότι ἐν Φλωρίδι δὲν ὑπάρχουσιν ἡμίγυμνοι τὸν Ἰανουάριον. Μὴ τις λησμονήσῃ ὅτι τὸ Κάϊρον εἶνε ἀραβικόν. «Ὁ Νεῖλος εἶνε Αἰγύπτος», λέγει μία παροιμία. Ὁ Νεῖλος εἶνε μυθικός, φαραωνικός, πτολεμαϊκός· ἀλλὰ τὸ Κάϊρον ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν του μόνον εἰς τοὺς Ἀραβας κατακτητὰς τῆς χώρας, οἵτινες ἔκτισαν φρούριον καὶ παλάτιον ἐνταῦθα τῷ 969 μ. Χ. Ἀραβικὴ εἶνε ἀκόμη ἡ ἐπίκλησις ἡ ψαλλομένη ἐπὶ τῶν μιναρῶν πολλάκις τῆς ἡμέρας. Διηρχόμεθα διὰ τινος πολυανθρώπου συνοικίας παρὰ τὸ Τζαμί ἐν ἀπόγευμα τὸν Ἰανουάριον, ὁπότε ἀντήχησε γλυκὺς ἤχος λυγηρᾶς φωνῆς. Ἦτο πόρρωθεν, καὶ ἠκούομεν ἀνυπομόνως τὸ πρῶτον, ἀπρόθυμοι ν' ἀποσπάσωμεν τὴν προσοχὴν μας ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τῶν γραφικῶν σκηνῶν τῶν ἐγγυτέρων ἡμῶν. Ἀλλὰ τέλος, παροξυνθέντες ὑπ' αὐτῆς τῆς ἡδύτητος τῆς φωνῆς, ὑψώσαμεν τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τότε εἶδαμεν ὅτι ἤρχετο ἐξ ἡμιηρηιωμένου μιναρῆ. Ἐπὶ τοῦ στενοῦ κυκλοτεροῦς ἐξώστου τοῦ ὑψηλοῦ πύργου ἀνθρωπὸς τις μὲ βαθύχρουν ἐνδύμα ἐνέτεινε βραδέως τὴν φωνὴν του, ὀρέγων τοὺς βραχίονας καὶ τὸ πρόσωπον ἀναβλέπων εἰς τὸν οὐρανόν. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ κυττάξῃ κάτω, ἐνῶ ἐκεῖνος ἐξηκολούθει τὸν μετάρσιον χορὸν του, τῆς φωνῆς του ἐκπερούσης τὸ ἄσμα τὸ ὁποῖον ἠκούομεν· «Μέγας ὁ Θεός· μέγας ὁ Θεός· δὲν ὑπάρχει Θεός εἰμὴ ὁ Θεός, καὶ ὁ Μωάμεθ εἶνε ὁ προφήτης του. Δεῦτε εἰς προσευχὴν!» Καὶ πάλιν, ἄλλην ἡμέραν, ἐν παλαιᾷ συνοικίᾳ, ἠκούσαμεν τὸν ἤχον, ἀλλ' ἦτο πολὺ ἐγγυτέρον. Ἦρχετο ἐκ παραθύρου, ὀλίγον ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας, καθῆσον τὸ μικρὸν ἐν τῷ τετραγώνῳ τζαμίον δὲν ἔχει μιναρὲν. Τὴν φορὰν ταύτην ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσω τὸν κήρυκα. Ἐπειδὴ δὲν

ΓΕΦΥΡΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ

ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τὸ στερέωμα ἐκ τοῦ μέρους ὅπου ἴστατο, οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν κλειστοί. Δὲν εἶδον ποτὲ μεγαλητέραν ἔκφρασιν εὐλαβείας ἐκείνης ἢ ἐξέφραζε τὸ ἥρεμον πρόσωπόν του. Οἱ κήρυκες οὗτοι ἐκλέγονται πολλάκις ἐκ τυφλῶν, καθόσον τὸ δυστύχημα τοῦτο δὲν κωλύει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου των· ἀλλ' ἐκεῖνος εἰς τὸ χαμηλὸν παράθυρον εἶχε κλείσῃ ἐκουσίως τοὺς ὀφθαλμοὺς του.

Ἐπάρχουσιν ὑπὲρ τὰ τετρακόσια τζαμία ἐν Κάϊρῳ, καὶ πολλὰ αὐτῶν εὐρίσκονται ἐν τῷ καταρρέειν. Τούτων τινὰ ἐκτίσθησαν δι' ἰδιωτικῶν χρημάτων πρὸς διακρίσιν τοῦ ὀνόματος καὶ τῶν ἀγαθῶν πράξεων τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ τῶν οἰκείων του· εἶτα, σὺν τῷ χρόνῳ, ὡς ἐκ τῆς ἀποσβέσεως τῆς γενεᾶς ἢ λόγῳ τῆς πτωχείας τῶν ἀπογόνων, τὸ πρὸς διατήρησιν τοῦ τζαμίου κεφάλαιον ἐξηνητλήθη ἢ διετέθη εἰς ἄλλην χρῆσιν, καὶ ἡ ἐκ τούτου ὀλιγωρία ἐπέφερε τὴν ἐρείπωσιν. Ὅποταν εὐσεβὴς μουσουλμάνος τῆς σήμερον ἐπιθυμῇ νὰ πράξῃ εὐποιάν, κτίζει νέον τζαμίον. Οὐδέποτε θὰ πεισθῇ νὰ ἐπισκευάσῃ ἐν παλαιόν, ὅπερ ἀναμιμνήσκει τὴν ἐλευθεριότητα ἄλλου. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ τζαμίον δὲν ἔχει ἐπιστασίαν ἢ ἐπιτροπὴν καθῆκον ἔχουσαν νὰ ἐπιμεληθῆται αὐτοῦ. Οὐδ' ἔχει τὸ τζαμίον διὰ τοὺς μουσουλμάνους ἀποκλειστικῶς θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Εἶνε

μὲν τόπος εἰς προσευχὴν ἠτοιμασμένος μετὰ τῆς κρήνης τῆς ἀναγκαιούσης διὰ τοὺς ἀγνισμοὺς τοὺς θεοσισθέντας ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ, καὶ τοῦ δαίκτου τοῦ τείνοντος πρὸς τὴν Μέκκαν, καὶ σημειοῦντος τὴν θέσιν ἣν πρέπει νὰ λάβῃ ὁ προσευχόμενος· ἀλλ' εἶνε καὶ τόπος μελέτης καὶ ἀναπαύσεως. Ὁ πτωχότατος καὶ ῥακένδυτος μουσουλμάνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέλθῃ ὅποταν θέλῃ· δύναται νὰ ἀπαγγείλῃ τὰς προσευχὰς του, ἢ ἀπλῶς ν' ἀναπαυθῆ· δύναται

νὰ πραινῇ τὴν δίψαν του· δύναται νὰ φάγῃ τὴν τροφὴν ἣν μεθ' αὐτοῦ φέρε· ἐὰν εἶνε κουρασμένος, δύναται νὰ κοιμηθῇ. Ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς Καρλτῶνος, ἐν Ἀγγλίᾳ, ὑπάρχει ἐπιτύμβιος λίθος τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, μετ' ἐπιγραφῆς ἀποληγούσης ὡς ἐξῆς : «Καὶ ἡ ἐπιθανάτιος παραγγελία του εἰς τοὺς υἱοὺς του καὶ τὰς θυγατέρας ἦτο : Μὴ ὀλιγωρεῖτε ποτὲ τῆς ἐλεημοσύνης ἐωσότου οἱ πτωχοὶ εὐρῶσι τὰ δίκαιά των». Εἰς τὰ τζαμία τοῦ Κάϊρου οἱ πτωχοὶ εὐρον τὰ δίκαιά των.

Μετὰ μακρὰν ὀλιγορίαν, κἄτι γίνεται τελευταῖον πρὸς ἀνακοπὴν τῆς κατεριπώσεως τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκ τῶν ναῶν τούτων. Ἐπιτροπὴ διωρίσθη ὑπὸ τῆς νῦν κυβερνήσεως, καθῆκον ἔχουσα τὴν διατήρησιν τῶν μνημείων τῆς ἀραβικῆς τέχνης· ἐδῶ κ' ἐκεῖ δὲ βλέπει τις εἰς ἐν τζαμίον ἰκρία ἐστημένα καὶ γενικὴν ἀναστάτῳσιν. Ἀλλ' ἐν Κάϊρῳ τοῦλάχιστον τὸ ἔργον τῆς ἐπισκευῆς λίαν βραδέως βαίνει. Τριακόσια τζαμία πιθανῶς ἐκ τῶν τετρακοσίων μένουσιν ἐτι ἄθικτα, καὶ πολλὰ τούτων διαπρέπουσιν ἐπὶ ἀπαραμίλλῳ καλλονῇ. Δὲν γνωρίζω τόσον γοητευτικὴν ἐπίσκεψιν, ὅποια ἡ ἔρευνα ἀνὰ τὰς παλαιὰς συνοικίας, διὰ τὰ λείψανα ταῦτα τῆς τῶν Σαρακηνῶν τέχνης, τὰ ὅποια δὲν ἀνεγράφησαν τέως ἐν τοῖς ὁδηγοῖς τῶν περιηγητῶν οὔτε ὑπὸ δραγομάνου ἀνεκαλύφθησαν. Ὁ ὁδὸς εἶνε τόσον στενὴ ὥστε τὸ ὑποζύγιόν σου πληροὶ σχεδὸν ὅλον τὸ εὖρος, οἱ διαβάται εἶνε ἀναγκασμένοι νὰ προστρέβωνται κατὰ τῶν τοίχων εἰς ἀπάντησιν τῶν ἀνατολικῶν ἐξορισμῶν τοῦ παιδὸς ἀγωγιάτου ὀπισθὲν σου : «Πρόσεξε, κορίτσι! τὸ πόδι σου, ἀφέντη!» Ἐκεῖ βλέπεις ἕνα μιναρὲν (ὑπάρχει πάντοτε εἰς μιναρὲς κάπου)· ἀλλὰ δὲν εἶνε πάντοτε εὐκολον νὰ εὕρῃς τὸ τζαμίον εἰς ὃ ἀνήκει, κρυπτόμενον ἴσως ὀπισθεν ἄλλων κτιρίων ἐν τῷ πολυδαίδαλῳ λαθυρίνῳ. Τέλος παρατηρεῖς μίαν θύραν μετ' ἐν ἡ δύο τεμάχια τῆς γνωστῆς σαρακηνικῆς λεπτοουργίας ὑπεράνω αὐτῆς· πᾶραυτα πεζεύεις, ἀνέρχεσαι τὰς βαθμίδας καὶ θεωρεῖς ἐντός. Εἶσαι σχεδὸν βέβαιος ὅτι

θὰ εὐφρῆς θησαυρούς, ἢ συντρίμματα τοῦ μαργαρώδους ψηφιδωτοῦ τοῦ Καίρου, ἢ ἐπιχρύσους ἐπιγραφὰς καὶ ἀραβουργήματα, ἢ λείψανα τῆς ἀρχαίας χρωματιστῆς ὕαλου τῆς μεταβαλλούσης βαρῆν ἀπὸ ὄρας εἰς ὄραν. Τὸ κάλλιστον δὲ πάντων, ἐνίοτε εὐρίσκεις χῶρον ἀνοικτὸν εἰς τὸ στερέωμα, μετὰ κρήνης ἐν τῷ κέντρῳ, ὅλα περικυκλωμένα μὲ ἀψίδας ἐκ μαρμαρίνων κίονων κεκοσμημένας μὲ κρεμαστὰς λυχνίας, (ἢ μᾶλλον μὲ τὰς ὀρειχαλκίνας ἀλύσεις αἰτίνες ἔφερον ποτε τὰς λυχνίας), καὶ μετ' ἐξηρητημένων ὠῶν στρουθοκαμήλου, ἐμβλημάτων τῆς εὐτυχίας.

[Ἐπεται συνέχεια]

A. Π.

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀγαπητέ μου,

Μοῦ γράφεις πῶς εἶνε γεμᾶτο τὸ κεφάλι σου μ' αὐτὰ τοῦ διάβασες γιὰ τὸν Ταιν. Θυμᾶς' ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια μιὰ νύχτα τοῦ τὴν περάσαμε μὲ τὴν Ἱστορίαν του τῆς Ἀγγλικῆς Φιλολογίας; Μελετούσαμε τὸ κεφάλαιον τοῦ Βύρωνος' κι ὅταν ἐφτάσαμεν ἐκεῖ ποῦ λέει: «Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐστάθηκε τόσο μεγάλος ποιητὴς μὲ τόσο στενὴ φαντασία», σὰ νὰ ξαφνίστηκες κομμάτι' σὰ νὰ μὴ τὴν περιμένες τέτοιαν ἀντίθεσιν' κι ὅμως πόσο πιστὰ τὸν ζωγραφίζει αὐτή! Θυμᾶσαι τί σοῦ ἔλεγα τότε: μπορεῖς νὰ μοῦ εἰπῆς τί εἶνε τάχα ὠραιότερο; νὰ διαβάξης ἕνα ποίημα τοῦ Βύρωνος ἢ ἕνα κεφάλαιον τοῦ Ταιν γιὰ τὸ Βύρωνα; Ἄπο μέρους μου δυσκολεύομαι νὰ διαλέξω' γιατί κ' ἕνας μεγάλος κριτικὸς εἶνε σὰν ἕνας μεγάλος ποιητὴς' αὐτὸς πλάττει κ' ἐκεῖνος ξαναπλάττει δευτέρῃ φορὰ τὰ πλάσματα τοῦ ποιητοῦ. Κι ἀκόμα μοῦ γράφεις πῶς ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ ποῦ εἶδες, ἕνα δὲ μπορεῖς νὰ βγάλῃς ἀπὸ τὸ νοῦ σου: πῶς βρέθησαν φιλόσοφοι νὰ τὸν ἀπορρίψουν ἀπὸ τὰς ἐξετάσεις καὶ νὰ μὴ τὸν κρίνουν ἄξιο νὰ διδάξῃ τὴν φιλοσοφίαν! καὶ πῶς ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς, ψυχολόγος μάλιστα τρανός, ἔκρινε τὸ πρῶτον βιβλίον ποῦ ἔγραψε, τὸ βιβλίον περὶ Λαφονταίν, μὲ τέτοια λόγια: «Αὐτὸς ποῦ τὸ ἔγραψεν εἶν' ἕνας ἀνόητος!» Καὶ εἶδες πῶς ὁ ψυχολόγος τὰ εἶπεν αὐτὰ μὲ ὅλη τὴν εἰλικρίνεια καὶ εἶπες μὲ τὸ νοῦ σου: Πῶς εἶνε δυνατόν ἕνας σοφὸς ψυχολόγος νάχη τόσον ἄσοφον ψυχὴν; Δὲν πρέπει νὰ παραξευενέσαι γι' αὐτό. Θαρρῶ πῶς ὁ καυμένος αὐτὸς εἶνε πολὺ λιγώτερον ἔνοχος παρ' ὅσο δείχνει' δὲν ξέρω πῶς μοῦ φαίνεται αὐτὸ τὸ εἶνε ἕνας ἀνόητος σὰν κραυγὴ κινδύνου σὰν ξεφωνητὸ ἀνθρώπου ποῦ θέλει νὰ τινάξῃ ἀπὸ πάνω του ἕναν κακὸν ἐφιάλτη. «Πόλεμος πατὴρ πάντων» εἶπεν ὁ Ἡράκλειτος' ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον ἄγριους εἶνε ὁ πόλεμος ποῦ γίνεται ἔς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν' αὐτὲς γιὰ νὰ σταθοῦν αἰματοκυλίζονται ἀναμεταξύ τους ἀλύπητα' ἐκεῖνες γιὰ νὰ ζήσουν τρέφονται μὲ τὴν ζωὴ τῶν ἄλλων ποῦ πεθαίνουν. Ὁ Ταιν γεννήθηκε, νέος, γιὰ νὰ χτυπήσῃ κατακέφαλα τοὺς παλιούς' ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔργο του φάνηκε τί διαθέσεις εἶχεν' ὁ Ἡράκλειτος καὶ μέσ' στὴν κοῦνια του δράκοντες ἔπιγε' Τὸ παλιωμένο κεφάλι τοῦ ψυχολόγου πῶς νὰ μὴ ἀνακατωθῇ, πῶς νὰ μὴ θυμῶσῃ, πῶς νὰ μὴ μεταχειρισθῇ τὸ νέο φιλόσοφον σὰν ἐχθρόν, σὰν ἀνθρώπου δηλαδὴ ὅπως διόλου διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν; πῶς νὰ μὴ τὸν εἰπῇ, μὲ ὅλη τὴν εἰλικρίνειαν, ἀνόητος;

Δὲν εἶνε μιὰ, δὲν εἶνε δύο ποῦ ξακουσμένοι συγγραφεῖς ἀδικοῦνται σὲ βαθμὸν ἀπίστευτον ἀπὸ ἄλλους, καὶ μάλι-

στα καμμιά φορὰ σὰν κι αὐτοὺς ξακουσμένους. Ἔχουμε χίλια τέτοια παραδείγματα' ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη ποῦ καστιγώνει ἀλύπητα τὸν Εὐριπίδην ὡς τὸ δικό μας τὸ Βερναρδάκη ποῦ γράφει γιὰ τὸ Βαλαωρίτη: «Αὐτὸς κάθε ἄλλο εἶνε παρὰ ποιητῆς!» Αὐτὰ δὲν εἶνε τύφλες, δὲν εἶνε κρίσεις' εἶνε ἀντιπάθειες τοῦ θηριωδεστέρου εἶδους' εἶνε οἱ λεγόμενες φιλολογικῆς ἀντιπάθειες. Τύφλα εἶνε καὶ ἄλλο: νὰ κρίνης τάχα τὰ ἔργα, καὶ μυροθιὰ νὰ μὴν παίρνης ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς μεγαλοφυΐας, καὶ νὰ μιλήσῃς γιὰ κείνη ὁ ἀσμπάθεια καὶ προστατευτικὸς. Ἔτσι ὅταν ἔβγαλεν ὁ Λαμαρτίνος τὰς πρῶτες του «Μελέτες» ὁ κριτικὸς τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων», δὲ θυμοῦμαι τ' ὄνομά του, ἀντὶ νὰ προσυνηθῇ τὸ νέο θεό, τὸν ἐσυμβούλευσεν: «Ἄς καλλιεργήσῃ τὴν ποιήσιν, γιατί τέτοια ἀπαρχὴ προοιωνίζεται ἐξ ἀρχαίως». Κι ἀφοῦ ἔβγαλεν ὁ Σολωμὸς τὸν «Τυμνο τῆς Ἐλευθερίας» καὶ τὸ «Λάμπρο», ἔγραψε γι' αὐτὸν ὁ Σουτσοῦ: «Ὁ νέος αὐτὸς ἔχει λαμπρὴ φαντασία, μὲ ὅλας τὰς ἀναριθμήτους ἐλλείψεις τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἔνθου τοῦ ἀσχημίζον ὅλα του τὰ ποιήματα» καὶ τὸν παρακινούσε στὸ τέλος ν' ἀφήσῃ «τὸ dolce far niente, τὸν ἀργὸ βίον»... διὰ νὰ διορθώσῃ βέβαια τὰς ἀναριθμήτους ἐλλείψεις ποῦ τοῦ εὕρισκε!

O ΦΙΛΟΣ ΣΟΥ.

Ἡ ΖΩΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ

Εἰς μίαν ὁδὸν τῆς Πλάκας, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα — ὡς λέγει καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Δὸν Κιχώτου περὶ τοῦ χωρίου, εἰς τὸ ὅποιον εἶχε φυλακισθῇ, — ὀλίγον κοπιᾶζω νὰ ἐνθυμηθῶ, διότι κατόκησα ἄλλοτε εἰς αὐτὴν ἐπὶ πενταετίαν, ὑπάρχει πολλὴ πληθῆς, ἔχι ὀλίγος κοινορτός, στενὰ πεζοδρομία καὶ τὸ μικρὸν μαγαζεῖον ἐνδὸς ἑβραίου κολλητοῦ ἀγγεῖων σπασμένων καὶ διορθωτοῦ γλασμένων χειρομύλων καὶ ἄλλων οἰκιακῶν μηχανῶν. Πρὸ τινων ἡμερῶν ὁ ἑβραῖος αὐτός, Ραφαὴλ Μοσενέχ, ἢ κατ' ἄλλους Μονσπερ ὀνομαζόμενος, ἐδέχθη νὰ κολλησῇ μίαν κοῦκλαν, μὲ μαύρους μεγάλους ὀφθαλμούς, οἱ ὅποιοι τὸν ἔδλεπαν ἀτενῶς καὶ ἀθῶως, ἐν ᾧ ἔθεράπευε τὸ τρομερὸν τραῦμα τῆς κεφαλῆς τῆς, χωρὶς ποτὲ νὰ φαντασθῇ ὁ ἀνθρώπος ὅτι ὅλον ἐκεῖνον τὸ κακὸν εἰς τὴν ἰδικήν του κεφαλὴν θὰ ἐξέσπα. Καὶ ἀφοῦ τὴν ἐπιδιώρθωσε μὲ ὅλην τὴν εὐσυνειδησίαν, ἢ ὅποια εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ εἰς στήθην κολλητοῦ καὶ μάλιστα ἑβραίου, ὁ Ραφαὴλ Μοσενέχ ἢ Μονσπερ τὴν ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν μικρὰν ὑλόφρακτον προθήκην τοῦ μαγαζεῖου, ὡς δείγμα τῆς τέχνης του, ἕως οὔ ἤθελον ἔλθαι νὰ τὴν ζητήσουν.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν παλαιῶν καὶ ἀμόρφων ἐκείνωνπραγμάτων, ἔλαμψεν οὕτω ἡ ροδόλευκος μορφὴ τῆς κοῦκλας, καὶ οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ τῆς ἠτένιζαν ἀτενῶς καὶ ἀθῶως τοὺς διαβάτας, οἱ ὅποιοι χωρὶς νὰ θέλουν ἔστρεψαν τότε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ἀδιάφορον προθήκην καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὸ ἐδούθησαν εἰς τὸ σκοτεινὸν βάθος τοῦ μαγαζεῖου, ὅπου ἐφαίνετο τὸ μαῦρον στρογγυλὸν γένειον, τὸ κόκκινον φέσι καὶ ἡ μεγάλη μύτη τοῦ ἑβραίου, κῦπτοντος ἐπὶ συντριμμάτων ἀγγεῖου ἐκ πορσελάνης τὰ ὅποια προσεπάθει νὰ συναρμολογήσῃ. Προπάντων, ἐννοεῖται, τὰ παιδιὰ ἐξέβαλλον ἐπιφωνήματα ἐκπλήξεως ὅταν διερχόμενα ἀντίκρουζαν τὸ γλαστὸν πρόσωπον τῆς κοῦκλας ἀπροσδοκῆτως καὶ ἐσταμάτων ἐκεῖ νὰ τὴν θαυμάσουν ἐπὶ τινὰ λεπτὰ μετὰ